

Tysnes kommune

Strategisk næringsanalyse for Tysnes

RAPPORT

26. november 2009

Oppdragsgiver	Tysnes kommune
Rapportnr.	R6667
Rapportens tittel	Strategisk næringsanalyse for Tysnes
Ansvarlig konsulent	Tor Dølvik
Kvalitetssikret av	Erik Holmelin
Dato	26.11.2009

Innhold

1	BAKGRUNN OG FORMÅL	7
1.1	BAKGRUNN OG FORMÅL	7
1.2	METODIKK OG GJENNOMFØRING	7
2	UTVIKLINGSTREKK FOR TYSNES	9
2.1	FRA STORKOMMUNE TIL LITEN KOMMUNE – UTVIKLING I BEFOLKNINGEN	9
2.2	FLYTTING OG INTEGRASJON	13
2.3	NÆRINGSUTVIKLING OG SYSSELSETTING	17
2.4	KOMMUNALØKONOMISKE UTFORDRINGER	18
3	KJENNETEGN OG MULIGHETER FOR TYSNES	21
3.1	INNLEDNING OG PROBLEMSTILLINGER	21
3.2	UTFORDRINGER SETT FRA NÆRINGSLIVET	21
3.3	FLERE INNBYGGERE?	22
3.4	FLERE ARBEIDSPLASSE	25
3.5	HINDRINGENE	26
3.6	FØRTRINNENE FOR NÆRINGSUTVIKLING OG NYE ARBEIDSPLASSE	27
3.7	KOMMUNENS ROLLE	28
3.8	SAMMENFATNING AV SITUASJONSANALYSEN	29
4	UTVIKLINGSSTRATEGI FOR TYSNES	30
4.1	GJELDENE STRATEGISKE NÆRINGSPLAN	30
4.2	HOVEDELEMENTER I EN VIDERE UTVIKLINGSSTRATEGI	30
4.3	TO LANGSIKTIGE HOVEDMÅL	31
4.4	STRATEGIER FOR GODT BOSTED	31
4.5	STRATEGIER FOR FLERE BESØKENDE	32
4.6	STRATEGI FOR FLERE ARBEIDSPLASSE	32
4.7	KOMMUNEPLANEN SOM OVERORDNET RAMME	34

Forord

Tysnes står overfor nærings- og befolkningsmessige utfordringer som kommunen ønsker å arbeide systematisk og framtidsrettet med å møte. Kommunen startet i 2008 et toårig tiltaksprosjekt og engasjerte egen samfunnsutvikler til å drive arbeidet. I mai 2009 har Hordaland fylkeskommune gitt omstillingsmidler til kommunen, blant annet for å gjennomføre en strategisk næringsanalyse.

AGENDA Utvikling & Utvikling AS ble engasjert til å bistå kommunen i arbeidet med næringsanalysen og å skissere en strategisk innretning på utviklingsarbeidet framover. Analysen baserer seg på analyse av grunnleggende utviklingstrekk i kommunen ved hjelp av offentlig tilgjengelig statistikk om befolkning, næringsutvikling og pendling. I tillegg er det gjennomført intervjuer med et 30-talls personer som kjenner Tysnes-samfunnet fra inn- og utsiden og to samlinger med representanter for kommunen, lokalt nærings- og organisasjonsliv og andre interesserte.

Hovedkontaktperson på Tysnes har vært samfunnsutvikler Tron Bach, som har bistått med å tilrettelegge intervjuer og arrangere møter. En rekke personer har stilt velvillig opp til personlige intervjuer eller telefonintervjuer, og takkes med dette for imøtekommenheten og bistand.

Ved AGENDA har Tor Dølvik vært prosjektleder, med Erik Holmelin og Finn Arthur Forstrøm som prosjektmedarbeidere.

Høvik, 26.11.2009

AGENDA Utredning & Utvikling AS

1 Bakgrunn og formål

1.1 Bakgrunn og formål

Tysnes kommune ønsker å stimulere til befolkningsvekst og næringsutvikling, for å fremme en positiv utvikling på øya, som kan skape god livskvalitet, gode offentlige tjenester og gode sysselsettingsmuligheter, og gjøre kommunen mer attraktiv for tilreisende og innflyttere.

For å stimulere til befolkningsvekst og næringsutvikling har kommunene siden 2008 drevet det toårige utviklingsprosjektet "3012", med en egen prosjektengasjert samfunnsutvikler som på heltid har arbeidet for å skape utvikling på Tysnes.

Ambisjonen har vært å bidra til befolkningsvekst, slik at folketallet på øya innen 2012 kan passere 3012.

Hordaland fylkeskommune støttet i 2007 tiltaksprosjektet med midler fra regionalt utviklingsprogram. I mai 2009 har fylkeskommunen gitt støtte til kommunen blant annet for å kunne gjennomføre den strategiske næringsanalysen.

Formålet er å framskaffe en oversikt over de næringsmessige utviklingsmulighetene i kommunen som utgangspunkt for et konkret utviklingsarbeid. Kommunen vedtok en strategisk næringsplan i november 2006, der igangsettingen av tiltaksprosjektet var ett av flere ledd i en mer målrettet satsing for å fremme næringsutvikling og økt folketall. Næringsanalysen skal være et utgangspunkt for å drive dette arbeidet videre gjennom et praktisk rettet omstillingsarbeid, der det legges vekt på å videreføre den medvirkningen som tiltaksprosjektet allerede har etablert mellom kommunen, næringslivet og andre sentrale aktører i lokalsamfunnet.

1.2 Metodikk og gjennomføring

For å sikre at næringsanalysen hadde tilstrekkelig forankring i lokalsamfunnet, ble det lagt opp til at kommunen, andre offentlige organer, prosjektgruppa for tiltaksprosjektet og lokalt nærings- og organisasjonsliv ble involvert i prosessen.

Fra AGENDAs side har arbeidet bestått i følgende:

- Et innledende oppstartmøte med ordfører, rådmann og samfunnsutvikler på Tysnes 19. august, der rammer og innhold i oppdraget ble diskutert og der det ble gjennomført innledende samtaler.
- Intervjuer med ca. 30 personer som kjenner Tysnessamfunnet innenfra og utenfra. Det ble gjennomført en Intervjurunde på Tysnes 1. september med sentrale personer i Tysnessamfunnet. Politisk og administrativ ledelse i kommunen ble intervjuet, folkevalgte, ledere i enkelte lokale bedrifter og representanter for organisasjoner. Videre ble det gjennomført en rekke etterfølgende telefonintervjuer med enkeltpersoner som det ikke var mulig å rekke gjennom besøksintervjuene.
- Analyse av offentlig statistikk om sentrale utviklingstrekk i befolkning, næringsutvikling og regionale integrasjonsmønstre, med sikte på å tegne et regionalt portrett av Tysnessamfunnet, slik det ser ut "utenfra".
- 12. oktober ble det gjennomført en samling med ca. 25 deltakere fra politikk, administrasjon, lokalt nærings- og organisasjonsliv, for å presentere bildet av "Tysnes sett utenfra", basert på den innhentede informasjonen. Formålet var å diskutere, justere og utdype det bildet som ble presentert, og å få innspill på

AGENDA

hvordan utfordringene for Tysnes kunne møtes gjennom et strategisk utviklingsarbeid.

- 22. oktober ble det gjennomført en ny samling, der forslag til mål og strategier ble presentert og diskutert.

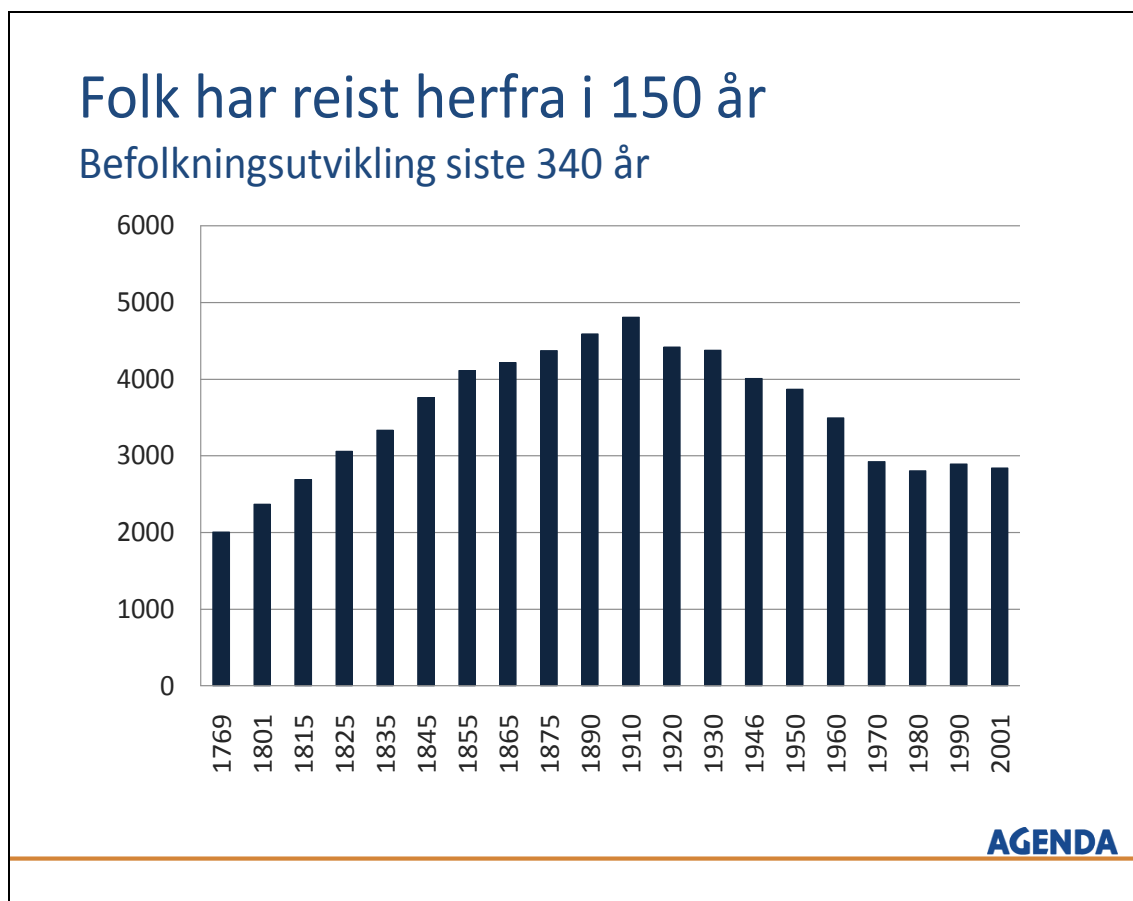
Med bakgrunn i disse prosessene og den innhentede informasjonen er innholdet i den strategiske næringsanalysen skrevet ut.

2 Utviklingstrekk for Tysnes

2.1 Fra storkommune til liten kommune – utvikling i befolkningen

Tysnes har gått fra å være en befolkningsmessig storkommune i Hordaland, til å bli en av de mindre. På begynnelsen av 1900-tallet hadde kommunen nærmere 5 000 innbyggere, til tross for at det hadde vært stor fraflytting og utvandring fra kommunen på 1800-tallet.

Siden begynnelsen av 1900-tallet har det vært i tilbakegang i folketallet, til ca. 4 000 like etter krigen og under 3 000 siden 1970.

Figur 2.1: Folketallet på Tysnes utvalgte år 1769–2001. Kilde SSB, folketellinger.

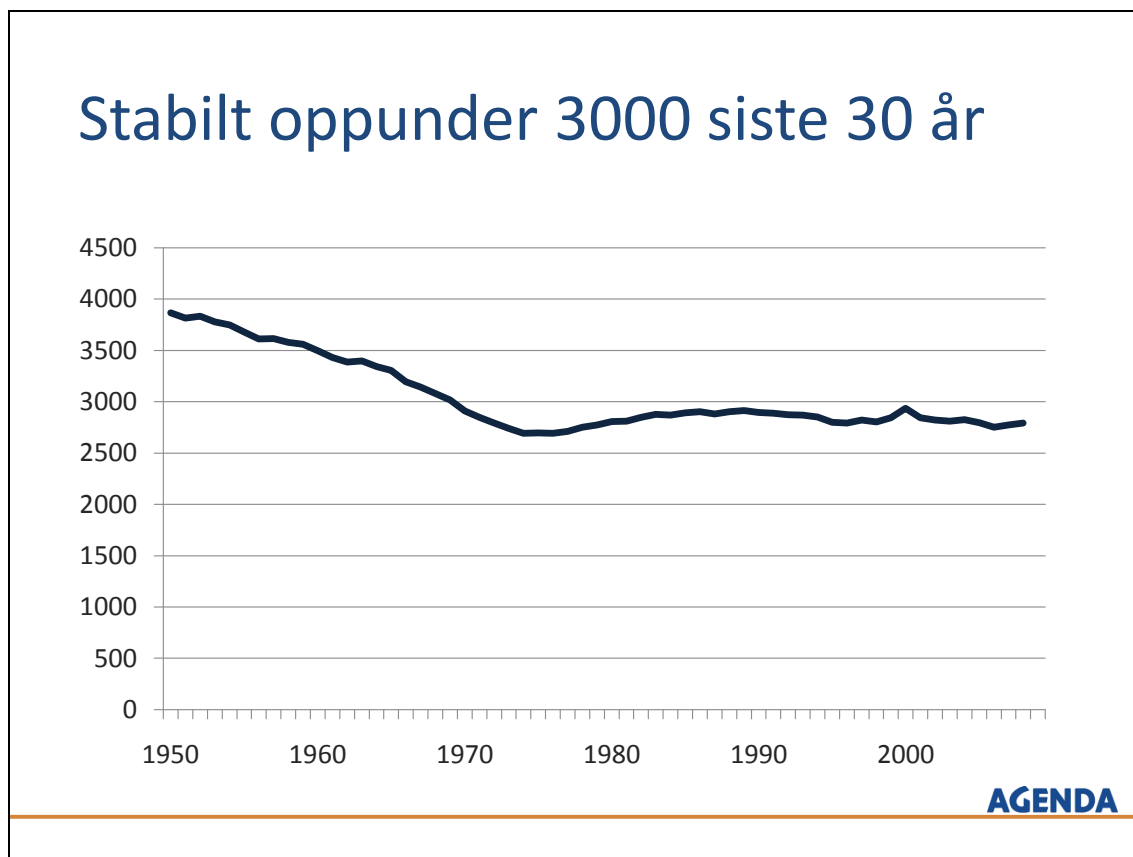
I løpet av 1970- og 1980-tallet var det en svak økning i folketallet, men det har i hele 30-årsperioden siden 1970 ligget oppunder 3 000, jf. figur 2.2.

Flere av nabokommunene har i samme periode vært gjennom en betydelig vekst, som altså Tysnes ikke har fått ta del i. I nabokommunen Stord har folketallet tredoblet seg i etterkrigstiden, fra snaut 6 000 i 1950, til nesten 18 000 i 2009. Os har hatt en økning fra rundt 5 500 i 1950, til drøyt 16 000 i 2009. Kvinnherad har økt fra snaut 10 000 etter kommunesammenslutningen i 1964, til vel 13 000 innbyggere i 2009. Bømlo har økt fra under 8 000 i 1950, til vel 11 000 i 2009. Men enkelte av kommunene har også hatt nedgang, som Kvam og Fitjar. Nabokommunen Fusa har hatt en svak økning, siden begynnelsen av 1960-tallet.

Forskjellene i kommunenes befolkningsutvikling i et slikt langt tidsperspektiv, reflekterer ulik geografisk posisjon, næringsmessig utvikling og økonomisk transformasjon. Stord er blitt et regionalt senter med sterk industriell vekst, sentrale offentlige

funksjoner, som blant annet sykehus, høgskole og flyplass. Os ligger i pendlingsomlandet til Bergen og trekker veksler på den vekstkraften som ligger i storbyregionen. Bømlo har hatt en sterk industriutvikling.

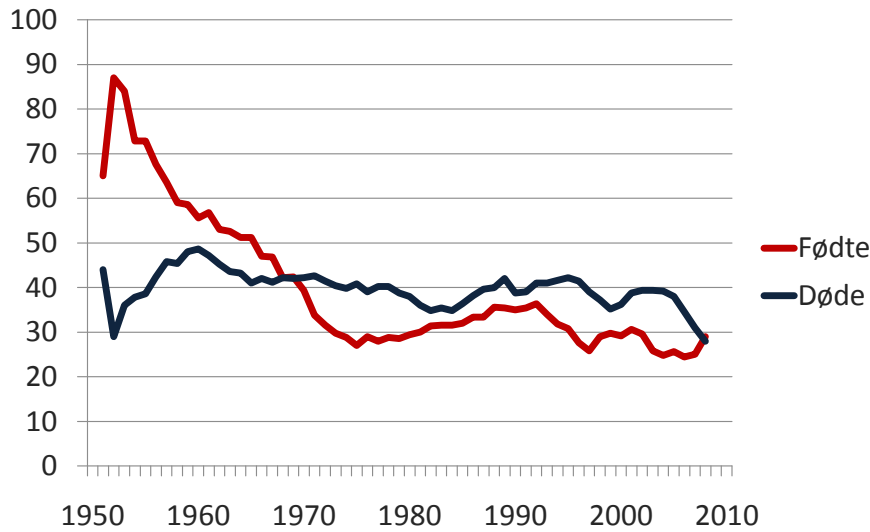
Utviklingen på Tysnes reflekterer en redusert sysselsettingsmessig betydning for primærnæringene, uten at ny næringsvirksomhet har kompensert tilsvarende. Den kommunale ekspansjonen har kompensert noe, men veksten i annen tjenesteytende virksomhet eller industri har ikke vært tilstrekkelig for å opprettholde et lokalt arbeidsliv som kan sysselsette i samme omfang på øya. I tillegg har kommunikasjonsmulighetene og samferdsel gjort at andre deler av regionen har etablert lettere tilgang til et regionalt arbeidsmarked i vekst, enn for Tysnes.

Figur 2.2: Folketallet på Tysnes 1950–2009.

Folketallet endrer seg som følge av demografiske forhold og flyttemønstre. I etterkrigstiden var det flere fødte enn døde fram til rundt 1970, men i alle årene etter 1970 har det vært negativ naturlig tilvekst i befolkningen, jf. figur 2.3. Antall døde har gjennom mange år ligget rundt 40, mens antall fødte har svingt rundt 30. I 2008 var for første gang antall fødte og døde omtrent på samme nivå (30).

Det svinger i egenproduksjon

AGENDA

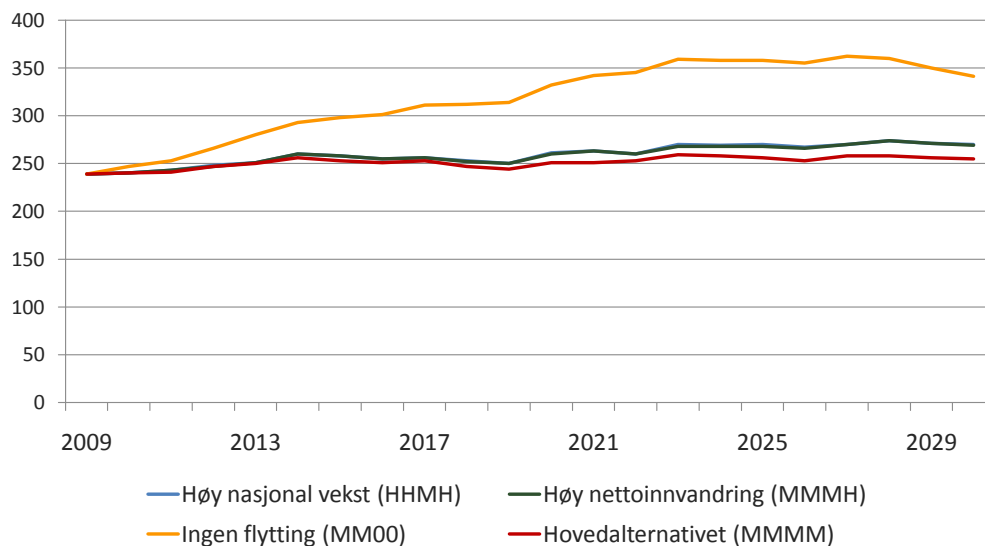
Figur 2.3: Antall fødte og døde 1950–2008.

Fødselstallene henger sammen med antall kvinner i fruktbar alder. I 2009 er det om lag 30 % flere menn enn kvinner i alderen 20–39 bosatt på Tysnes, noe som reflekterer en kjønnsforskjell i flyttemønsteret. Forholdstallet varierer en god del fra år til år, men ligger høyere på Tysnes enn for de andre kommunene i Sunnhordland.

Flyttemønsterets betydning for antall kvinner i fruktbar alder, er illustrert i figur 2.4, som viser hvordan ulike forutsetninger om flytting påvirker forventet antall kvinner i fruktbar alder i årene framover.

Dersom det forutsettes at ingen flytter til eller fra Tysnes i årene framover, vil antall kvinner i fruktbar alder øke fra 250 i 2009 til over 350 etter 2020 (og overrepresentasjon av menn i denne aldergruppen vil gradvis bli redusert). Men dersom flyttemønsteret fra de senere årene legges til grunn, vil antall kvinner nærmest være uendret. Kvinnenes andel av flyttestrømmen har med andre ord vært med å påvirke fødselstallene som er vist ovenfor. Kvinnenes flyttemønster henger igjen sammen med ulike utdannings- og yrkesvalg blant kvinner og menn. Dette indikerer at det i en langsiktig strategi framover bør tas hensyn til sysselsettingsmulighetene for kvinner på Tysnes.

Flytting svekker reproduksjonen Antall kvinner i alderen 20-39

AGENDA

Figur 2.4: Antall kvinner 20–39 år i ulike framskrivningsalternativer.

Befolkningsveksten i regionen ventes å øke, ut fra de forutsetningene som ligger til grunn i SSBs hovedalternativ fram mot 2030¹. I de åtte kommunene som er vist i figur 2.5, ventes folketallet å øke fra oppunder 76 000 innbyggere i 2009, til nærmere 89 000 i 2030, mens folketallet på Tysnes ventes å gå noe ned, til 2 727. Stord og Os ventes å oppleve fortsatt betydelig vekst, men også de andre kommunene vil oppleve vekst etter denne framskrivningen. Kvinnherad, Fitjar, Kvam og Fusa kan vente en moderat økning i folketallet, mens Bømlo vil oppleve noe sterkere vekst.

Den strategiske muligheten for Tysnes er altså at kommunen rent geografisk er plassert i en vekstregion, mens den må øke sine attraksjoner for å kunne trekke veksler på denne veksten.

¹ Framskrivningen baserer seg på forutsetninger om middels økning i levealder og fruktbarhet, middels nivå på innenlands flytting og middels innvandring fra utlandet. (MMMM)

Vekstregion i framtida

	Prognose alt MMMM				
	2009	2015	2020	2025	2030
1223 Tysnes	2792	2747	2726	2719	2727
1219 Bømlo	11085	11452	11755	12111	12475
1221 Stord	17289	18478	19404	20287	21090
1222 Fitjar	2908	2955	2987	3050	3120
1224 Kvinnherad	13112	13189	13262	13372	13497
1238 Kvam	8338	8219	8221	8280	8342
1241 Fusa	3791	3839	3896	3978	4088
1243 Os (Hord.)	16437	18588	20336	22026	23563
Hele regionen	75752	79467	82587	85823	88902

Mens Tysnes står stille og går tilbake?

AGENDA

Figur 2.5: Framskrevet folkemengde i regionen 2009–2030. SSBs hovedalternativ.

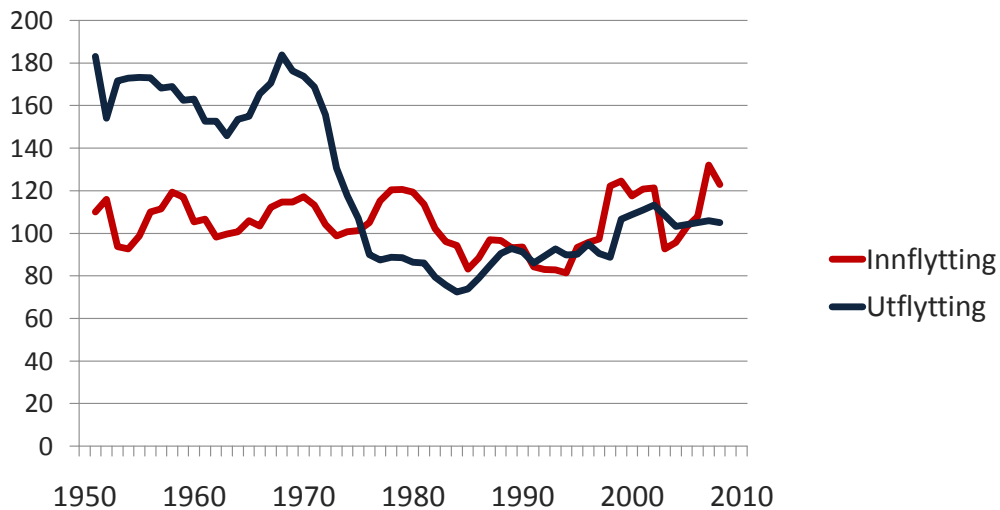
2.2 Flytting og integrasjon

Det er altså flyttemønsteret som i sterkeste grad påvirker befolkningsutviklingen på Tysnes. I figur 2.6 vises det hvordan inn- og utflytting har variert siden 1950. Fram til rundt 1970 var det betydelig høyere ut- enn innflytting, men så falt utflyttingen betydelig. Siden 1970 har det vært positiv flyttebalanse i 22 av årene, mens det har vært negativ flyttebalanse i 17 av disse årene.

Utflyttingen har økt fra i underkant av 80 på begynnelsen av 1980-tallet, til i overkant av 100 etter 2000. Innflyttingen har svingt mer fra år til år, men ligget på rundt 100–120 siden slutten av 1990-tallet.

Med slike årlige svingninger i både inn- og utflytting, er det små forskyvninger i balansen som skal til før en negativ befolkningsutvikling vendes til en positiv. Fra nyere flytteforskning er det påvist at bolig og bomiljø er et viktigere flyttemotiv nå enn det var på begynnelsen av 1970-tallet, da arbeid var et viktigere flyttemotiv.

Inn og utflytting siden 1950

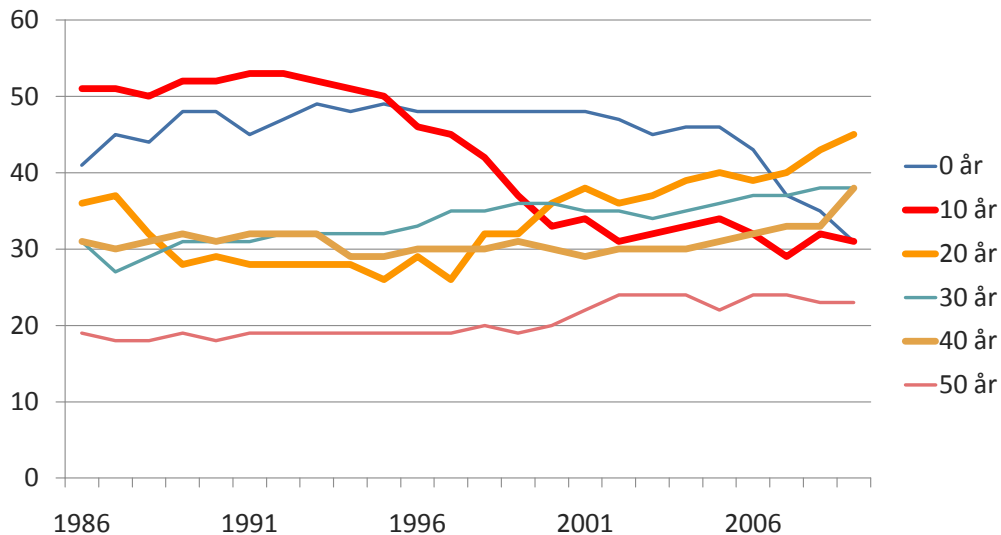

AGENDA

Figur 2.6: Flyttebevegelser 1950–2008. Kilde SSBs befolkningsstatistikk.

Den vanlige flyttekarrieren for folk fra Tysnes består i å forlate kommunene etter at videregående opplæring er avsluttet, for å søke høyere utdanning eller jobb utenfor kommunen. Etter hvert flytter noen av utflytterne tilbake – noe som er illustrert i figur 2.7, som viser hvor mange fra ulike årskull som til enhver tid har bodd på Tysnes.

Ungdommen flytter, men noen vender hjem i voksen alder, seks årskull

AGENDA

Figur 2.7. Antall innbyggere i ulike årskull 1986–2009, etter kulletts alder i 1986. Kilde: SSBs befolkningsstatistikk.

Det bodde i 1986 ca. 50 tiåringer på Tysnes. Da folk i dette årskullet var blitt 19 år gamle, var det omtrent like mange som stadig bodde på Tysnes (i 1995). Deretter falt antallet innbyggere fra dette årskullet betydelig, og var under 30 i 2006, da folk fra dette årskullet hadde blitt 30 år.

Blant dem som var ti år eldre, ser vi et lignende mønster, men vi oppdager også at folk fra dette årskullet i økende grad vender tilbake til Tysnes når de nærmer seg 40 år.

Videre ser vi en tendens til at folk som var 40 år i 1986, begynner å vende tilbake til Tysnes når de nærmer seg såkalt AFP-alder.

Disse utviklingstrekkene forteller at Tysnes har en viss attraksjonsverdi for folk som er midt i livet og i seniordelen av yrkeslivet. Det er en tendens til at flere av dem bosetter seg på Tysnes, etter å ha vært bosatt andre steder tidligere i livsløpet.

Hvem jobber hvor?

Sysselsatte 16-74 år 4 kvartal 2008		Arbeidssted										1223 Tysnes	Regionen n totalt					
		1223	1219	1221	1222	1224	1238	1241	1243	Regionen n totalt	1201 Bergen			Fylket ellers	Oslo	Sokkel en	Andre	Totalt
Boset	1223 Tysnes	916	4	89	2	27	13	17	34	1102	139	19	18	74	62	1414	92 %	3 %
	1219 Bømlo	1	4360	509	14	4	0	1	2	4891	152	68	37	170	382	5700	0 %	14 %
	1221 Stord	10	158	7498	180	63	2	3	21	7935	342	88	76	98	745	9284	1 %	23 %
	1222 Fitjar	3	26	434	882	4	1	0	2	1352	39	11	12	22	95	1531	0 %	4 %
	1224 Kvinnherad	13	10	214	8	5586	39	43	5	5918	253	130	66	141	262	6770	1 %	17 %
	1238 Kvam	1	1	8	0	18	3531	38	7	3604	341	131	46	132	144	4398	0 %	10 %
	1241 Fusa	3	1	9	3	36	75	1412	60	1599	236	38	16	43	49	1981	0 %	5 %
	1243 Os (Hord.)	5	8	19	1	4	13	224	4641	4915	3255	162	113	175	304	8924	1 %	14 %
Regionen totalt	952	4568	8780	1090	5742	3674	1738	4772	31316	4757	647	384	855	2043	40002	96 %	91 %	
1201 Bergen	15	52	121	16	53	74	167	685	1183							2 %	3 %	
Fylket ellers	16	47	233	20	123	235	99	102	875							2 %	3 %	
Andre	8	179	496	19	165	54	14	59	994							1 %	3 %	
Totalt	991	4846	9630	1145	6083	4037	2018	5618	34368							100 %	100 %	
1223 Tysnes	65 %	0 %	6 %	0 %	2 %	1 %	1 %	2 %	78 %	10 %	1 %	1 %	5 %	4 %	100 %			
Regionen totalt	2 %	11 %	22 %	3 %	14 %	9 %	4 %	12 %	78 %	12 %	2 %	1 %	2 %	5 %	100 %			

- 916 som både bor og jobber på Tysnes, resten pendler, særlig til Bergen, Stord og sokkelen
- Minimal innpendling

AGENDA

Figur 2.8: Pendlingsmatrise for Tysnes. Kilde SSBs sysselsettingsstatistikk, 4. kvartal 2008.

Tysnes' integrasjon i det regionale arbeidsmarkedet framkommer gjennom pendlingsmatrisen (figur 2.8). Den viser hvor folk som er bosatt i regionen, arbeider, og hvor folk som arbeider i regionen, er bosatt.

Det var i alt 1 414 yrkesaktive som var bosatt på Tysnes i 2008. Av disse var det 916 som hadde arbeidsplassen sin på Tysnes, noe som tilsvarte 65 % av de sysselsatte. De øvrige 35 % pendlet ut av kommunen, der Bergen (10 %), Stord (5 %) og sokkelen (5 %) mottok de fleste av pendlerne.

Innpendlingen til Tysnes er beskjeden og utgjør bare 8 % av alle som har arbeidssted på Tysnes. De kommer i hovedsak fra Bergen, Stord og Kvinnherad, i tillegg til øvrige deler av Hordaland.

Det er Stord som utgjør det økonomiske tyngdepunktet i regionen, med 9 600 arbeidsplasser, der vel en femdel av regionens sysselsatte har sin arbeidsplass. Av disse er det 2 100 innpendlere. Bergen og Os er de andre økonomiske tyngdepunktene, med 12 % hver av regionens samlede antall sysselsatte. Arbeidsplassene på Os bemannes i stor grad av bosatte i Os, med størst innpendling fra Bergen og i liten grad fra de andre kommunene i Sunnhordland.

2.3 Næringsutvikling og sysselsetting

Sysselsetting 2000-2008

	Sysselsatte personer etter bosted			Sysselsatte personer etter arbeidssted			Netto innpending			Næringsfordeling etter arbeidssted		
	2000	2008	Endring	2000	2008	Endring	2000	2008	Endring	2000	2008	Endring
1223 Tysnes												
Jord- og skogbruk	73	71	-2	72	66	-6	-1	-5	-4	7,2 %	6,7 %	-0,5 %
Fiske og fangst	38	63	25	30	75	45	-8	12	20	3,0 %	7,6 %	4,6 %
Utvinnning av råolje og naturgass	55	89	34	0	1	1	-55	-88	-33	0,0 %	0,1 %	0,1 %
Industri, bergv.	222	177	-45	167	94	-73	-55	-83	-28	16,7 %	9,5 %	-7,2 %
Kraft- og vannforsyning	22	19	-3	21	18	-3	-1	-1	0	2,1 %	1,8 %	-0,3 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	62	111	49	66	80	14	4	-31	-35	6,6 %	8,1 %	1,5 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	26	17	-9	14	10	-4	-12	-7	5	1,4 %	1,0 %	-0,4 %
Varehandel	142	149	7	83	107	24	-50	-42	17	8,3 %	10,8 %	2,5 %
Sjøtransport	33	38	5	24	17	-7	-9	-21	-12	2,4 %	1,7 %	-0,7 %
Transport og kommunikasjon ellers	117	99	-18	87	71	-16	-30	-28	2	8,7 %	7,2 %	-1,5 %
Finansiell tjenesteyting	19	21	2	19	18	-1	0	-3	-3	1,9 %	1,8 %	-0,1 %
Forretningsmessig tjenesteyting, eiendomsd.	30	64	34	14	16	2	-16	-48	-32	1,4 %	1,6 %	0,2 %
Off. adm. og forsvar, sosialforsikr.	82	65	-17	72	59	-13	-10	-6	4	7,2 %	6,0 %	-1,2 %
Undervisning	83	102	19	80	81	1	-3	-21	-18	8,0 %	8,2 %	0,2 %
Helse- og sosialtjenester	236	291	55	225	255	30	-11	-36	-25	22,5 %	25,7 %	3,2 %
Andre sosiale og personlige tjenester	25	29	4	17	14	-3	-8	-15	-7	1,7 %	1,4 %	-0,3 %
Uoppgitt	9	9	0	9	9	0	0	0	0	0,9 %	0,9 %	0,0 %
I alt, alle næringer	1274	1414	140	1000	991	-9	-274	-423	-149	100,0 %	100,0 %	0,0 %

Flere i jobb og flere pendlere. Det samme gjelder i regionen som helhet

AGENDA

Figur 2.9: Sysselsetting på Tysnes fordelt etter næring, 2000 og 2008.

Antall sysselsatte som bor på Tysnes, har økt med 140 fra 2000 til 2008, mens antall arbeidsplasser på Tysnes i samme periode har gått svakt ned. Det betyr at utpendlingen fra kommunen har økt med rundt 150 i løpet av disse åtte årene.

Av de snaut 1 000 arbeidsplassene på Tysnes, finner vi drøyt 40 % innenfor offentlig virksomhet (helse- og sosialtjenester, offentlig administrasjon, undervisning og helse- og sosialtjenester). Vel 14 % av arbeidsplassene er innenfor primærnæringene, mens varehandel og industri utgjør omtrent 10 % hver av arbeidsplassene på Tysnes.

Det har relativt sett vært sterkest nedgang innenfor industri i denne perioden, og størst økning av antall arbeidsplasser innenfor fiske og fangst, helse- og sosialtjenester, varehandel og bygg og anlegg.

De siste åtte årene har utpendlingen fra Tysnes særlig økt innenfor bygg og anleggsvirksomhet, olje- og gassvirksomhet, industri, forretningsmessig tjenesteyting og helse- og sosialtjenester.

Sammenliknet med de andre kommunene i regionen (figur 2.10), er det en betydelig høyere andel arbeidsplasser innenfor offentlig sektor og primærnæringene, mens det er en lavere andel arbeidsplasser innenfor industri og forretningsmessig tjenesteyting.

Sysseisseting i regionen 2008

	Næringsfordeling etter arbeidsted								
	1223 Tysnes	1219 Bømlo	1222 Fitjar	1221 Stord	1224 Kvinnhe rad	1238 Kvam	1241 Fusa	1243 Os (Hord.)	Regionen totalt
Jord- og skogbruk	6,7 %	1,3 %	3,9 %	0,4 %	6,7 %	10,3 %	3,4 %	1,3 %	3,4 %
Fiske og fangst	7,6 %	5,4 %	2,1 %	0,3 %	1,1 %	0,9 %	5,0 %	1,3 %	1,9 %
Utvinning av råolje og naturgass	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Industri, bergv.	9,5 %	27,1 %	10,0 %	28,9 %	22,4 %	16,6 %	38,6 %	15,3 %	23,2 %
Kraft- og vannforsyning	1,8 %	0,6 %	1,4 %	1,0 %	1,5 %	0,7 %	1,2 %	0,0 %	0,9 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	8,1 %	8,2 %	18,3 %	5,8 %	7,2 %	6,7 %	8,4 %	10,9 %	7,9 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	1,0 %	1,5 %	1,7 %	3,9 %	1,9 %	2,9 %	0,4 %	4,6 %	2,8 %
Varehandel	10,8 %	9,6 %	9,4 %	12,3 %	10,8 %	12,9 %	5,3 %	15,7 %	11,7 %
Sjøtransport	1,7 %	1,2 %	1,0 %	1,1 %	1,6 %	3,4 %	2,4 %	2,2 %	1,8 %
Transport og kommunikasjon ellers	7,2 %	10,4 %	2,9 %	2,9 %	3,7 %	3,4 %	2,7 %	4,1 %	4,5 %
Finansiell tjenesteyting	1,8 %	0,5 %	0,3 %	0,7 %	1,3 %	0,9 %	0,3 %	0,6 %	0,8 %
Forretningsmessig tjenesteyting, eiendomsd	1,6 %	3,2 %	11,4 %	7,6 %	3,8 %	6,5 %	2,0 %	5,1 %	5,4 %
Off. adm. og forsvar, sosialforsikr.	6,0 %	2,5 %	5,8 %	5,3 %	3,5 %	4,9 %	3,1 %	3,5 %	4,1 %
Undervisning	8,2 %	8,3 %	10,7 %	8,3 %	7,7 %	9,2 %	9,2 %	10,2 %	8,7 %
Helse- og sosialtjenester	25,7 %	16,3 %	17,2 %	18,7 %	23,4 %	18,1 %	15,7 %	21,4 %	19,5 %
Andre sosiale og personlige tjenester	1,4 %	3,0 %	2,8 %	2,6 %	3,0 %	2,1 %	1,8 %	3,4 %	2,7 %
Uoppgitt	0,9 %	0,6 %	0,9 %	0,2 %	0,5 %	0,5 %	0,6 %	0,6 %	0,5 %
I alt, alle næringer	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

AGENDA

Figur 2.10: Antall sysselsatte i ulike næringer i kommunene i regionen 2008. Prosent.

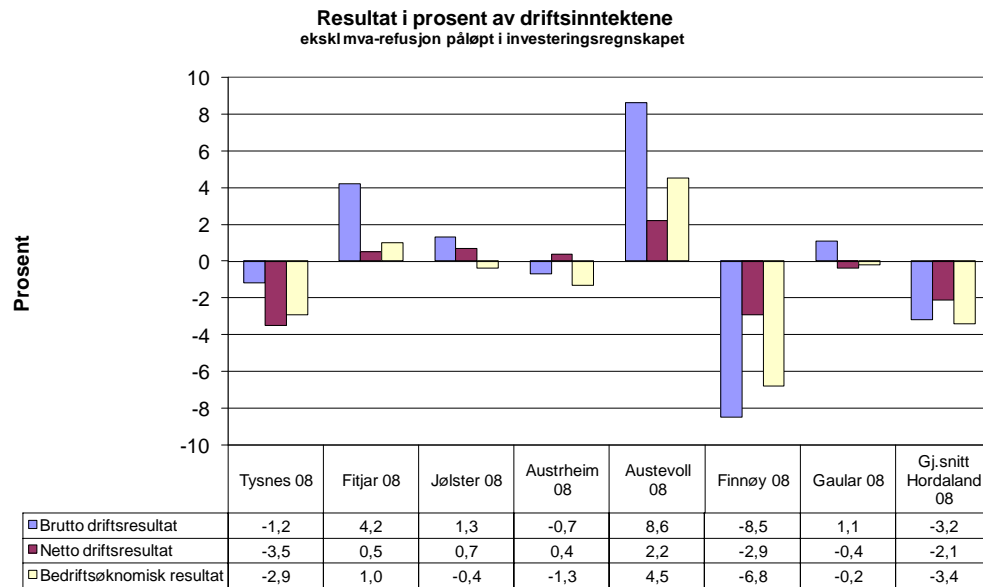
2.4 Kommunaløkonomiske utfordringer

Tysnes kommunes økonomiske handlefrihet har betydning for evnen til å prioritere aktiviteter som ligger utenfor de lovpålagte kjerneoppgavene, slik som samfunns- utvikling og næringsrettet arbeid.

Sammenliknet med gjennomsnittet av kommuner i Hordaland hadde Tysnes i 2008 et større driftsunderskudd, med et negativt driftsresultat på 3,5 % av driftsinntektene. Det betyr at kommunen innenfor sine frie driftsrammer har et for høyt driftsnivå til å kunne øke innsatsen innenfor andre oppgaver. Strengt tatt bør kommunen øke inntektene eller redusere driftsnivået for å kunne ha en sunnere kommuneøkonomi på lengre sikt.

I figur 2.12 vises det innenfor hvilke sektorer kommunen i så fall har høyere kostnader enn andre kommuner, når det kontrolleres for forskjeller i tjenestebehov mellom kommunene – slik dette uttrykkes gjennom kriteriene i kommunenes inntektssystem.

Hvor mye brukes i forhold til det en har

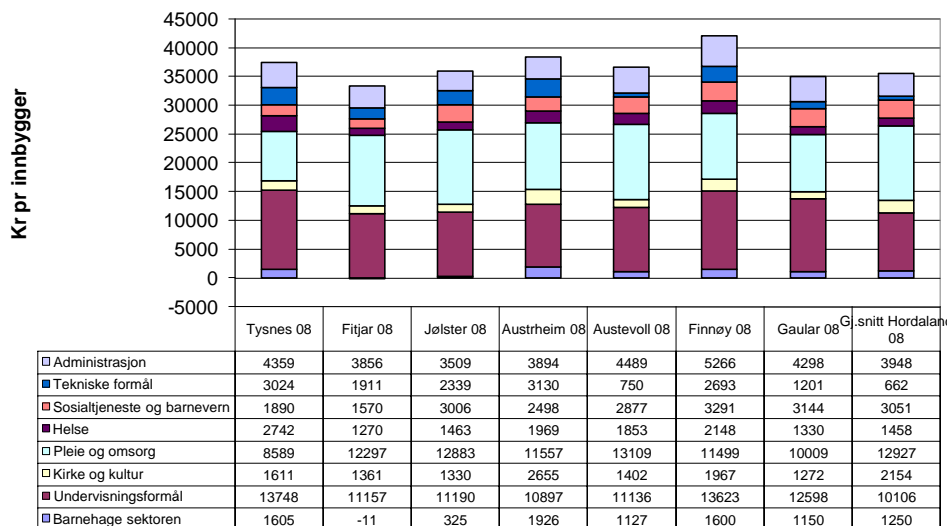

AGENDA

Figur 2.11: Økonomisk resultat for Tysnes kommune i 2008 sammenliknet med sammenliknbare kommuner.

Netto driftskostnader pr. innbygger justert for "behov".

Netto driftsutgifter pr korrigerende antall innbyggere etter hovedformål.

Figur 2.12: Netto driftskostnader pr. innbygger korrigerende for utgiftsbehov 2008. Tysnes og sammenliknbare kommuner.

Det er særlig innenfor undervisningssektoren Tysnes har et høyt utgifts nivå, mens kommunen har relativt lave utgifter innenfor pleie og omsorg, når det korrigeres for behovene.

3 Kjennetegn og muligheter for Tysnes

3.1 Innledning og problemstillinger

For å framskaffe et grundigere bilde av situasjonene på Tysnes, ble det gjennomført intervjuer med ca. 30 personer. Det var bedriftsledere, lokale folkevalgte, administrativt ansatte i kommunen, representanter for lokalt kultur- og organisasjonsliv, folk som kjenner Tysnes fra utsiden som feriegjester, utflyttede tysnesinger og andre ressurspersoner.

Følgende temaer sto sentralt i intervjuene:

- Hva skal til for at kommunen får flere innbyggere?
- Hva skal til for at kommunen får flere arbeidsplasser?
- Hva er de største hindringene for å få dette til?
- Hva er de største fortrinnene for næringsutvikling og vekst i arbeidsplasser på Tysnes?
- Hva bør være kommunens rolle i utviklingen på Tysnes?

3.2 Ufordringer sett fra næringslivet

Vi intervjuet lokale bedriftsledere som sysselsetter alt fra én person til opp mot 25–30; enkelte har også en rekke sysselsatte ved avdelinger i andre deler av landet. Omsetningen varierer, for de største opp mot 120 millioner årlig, og markedene varierer fra lokale tjenester til internasjonal eksport. Enkelte av bedriftene er tradisjonsrike virksomheter med røtter på Tysnes fra langt tilbake, andre er etablert i nyere tid.

Bedriftslederne gir gjennomgående uttrykk for at virksomhetene vil fortsette på samme måte som nå, eller ekspandere de kommende årene, med base på Tysnes. Enkelte uttrykker at de kunne utvidet mer dersom det hadde vært bedre tilgang på fagfolk, og understreker betydningen av at ungdom fra Tysnes tar fagutdanning som er etterspurt av lokale bedrifter. For andre bedrifter er ikke rekruttering av arbeidskraft en begrensende faktor for utviklingsmulighetene.

Flere lokale bedriftsledere gir uttrykk for at kraftlagets arbeid med å skaffe høyhastighets bredbånd til alle husstander og bedrifter i kommunen har vært et viktig bidrag for å modernisere infrastrukturen på Tysnes. Dette er framholdt som en framtidsrettet satsing som gir lokalt næringsliv en kommunikasjonsmulighet ut og inn av kommunen som er "like viktig som bilen".

Like fullt er samferdselsløsningene for Tysnes noe de fleste trekker fram som en begrensende faktor for næringsutviklingen. Det gjelder både den interne veistandarden og forbindelsene ut og inn av øya. Transportkostnadene framheves som betydelige, både for varetransport inn og ut og for tilreisende.

Kommunens betydning for egen bedrifts utvikling, framheves som beskjedne. Enkelte leverer varer og tjenester til kommunen, på konkurransemessige vilkår. Men de fleste trekker fram kommunens tilretteleggende rolle som vesentlig for næringsutviklingen. Her legges det vekt på kommunenes ansvar for å klargjøre for utbygging i form av regulering og byggesaksbehandling, som flere trekker fram som en tidsfaktor som er hemmende. Videre peker flere på at kommunens utviklingsstrategi er for lite tydelig. De trekker fram at det hadde vært en fordel om lokalisering av industri- og næringsarealer kunne ha bidratt til å utvikle et tydeligere næringsmiljø som kunne skape synergieffekter på tvers ulike typer virksomhet, gjennom fellesfunksjoner, bredere

fagmiljø og samarbeid mellom bedrifter. På et lite sted som Tysnes, oppfattes slike forhold som vesentlige for å bidra til nyskaping og utvikling.

I forbindelse med ny kommuneplan ønskes det at kommunen aktivt kartlegger behov for bolig- og næringsutbygging, og på det grunnlag klarlegger premissene og strategien for framtidig bolig- og næringsutbygging.

Hyttebygging med tilstøtende servicenæring framheves av enkelte som en viktig potensiell vekstmulighet som vil stimulere næringsutvikling og aktivitet. Da må kommunen legge til rette attraktive tomteområder og utvikle et godt samarbeid med hyttefolket, sies det. Kommunen oppleves av enkelte å ha vært aktiv i å legge til rette for boligtomter, men ikke i å legge til rette for næringseiendom. Kommunen oppleves ikke å være i forkant av utviklingen, den venter heller til noen spør. Deler av næringslivet sies å være kritisk til kommunen. Gjeldende næringsplan oppfattes for mye som et politisk dokument, som næringslivet ikke har vært involvert i.

3.3 Flere innbyggere?

De intervjuede hadde mange synspunkter på hva som kunne skaffe flere innbyggere til øya. Dels handlet det om å systematisere arbeidet for næringsutvikling, og dels om å øke øyas attraktivitet som sted.

Reiselivskommunen

Flere trekker fram reiseliv som et potensial for å tiltrekke seg flere deltids- og sesongbeboere. Her pekes det på det store antallet hytter som kan gi grunnlag for deltids- eller sesongbosetting på øya. Mange framholder at kommunen kan legge mer aktivt til rette for hytteturisme. Blant hytteeiere blir det framholdt at mange kan tenke seg å velge Tysnes som "retreatsted", og at øya vil være attraktiv for folk i seniorfasen av yrkeslivet. De kan tenke seg å slå seg ned i deler av året, og noen kanskje på helårsbasis. Flere understreker at da må dialogen med hytteeierne forbedres, enkelte sier at den må "revolusjoneres". Det siktes da gjerne til en opplevelse av at fastboende på øya vurderer hyttefolket i et snevert økonomisk perspektiv, mens hyttegjestene ønsker å bli inkludert mer som fullverdige deltakere i livet på Tysnes. Da må de føle seg mer ønsket, respektert og likestilt, noe som oppleves å være en utfordring i dag.

Det sies at Tysnes anses som en perle for bergensere og folk ellers i regionen, der den ligger som en "innlandsøy" med en helt annen trygghet i skjærgården enn kystkommunene lengre ut. Beliggenheten framheves som en unik egenskap som kan utnyttes til å utvikle reiselivstilbud, attraksjoner for båtfritidsfolket og kystkulturtilbud for turister og ferierende.

Tysnes kraftlag har lagt til rette for et moderne bredbåndnett til husstander og fritidsboliger på Tysnes. Velfungerende bredbånd framheves som et av godene som kan gjøre det mer attraktivt for fritidsbeboere og hyttefolk å tilbringe mer tid på øya, men det sies at bredbåndforbindelsen til hyttene ikke fungerer alle steder.

Kombinasjonen av muligheter til å drive med fiske, sjøliv, fjelliv og jakt framheves som naturgitte kvaliteter som kan utvikles, foredles og markedsføres som attraktive reiselivs- og opplevelsesprodukter.

Enkelte påpeker at løype- og turnettet kunne forbedres og merkes bedre, gjennom enkle tiltak, slik at eksisterende attraksjoner kobles sammen. Kulturløyper gjennom steinalderboplasser, kalkområder, nydelig natur og bygdeborg nevnes som eksempler på slike tiltak. Ildsjelene i samfunnet kan mobiliseres for at dette skal utnyttes – det sies å handle mer om å oppmuntre folk til å sette i gang, enn om å bevilge penger. Her

kunne kommunen ha vært mer aktiv i å stimulere og koordinere slike initiativ. Det sies at hver bygd i dag "pusler" for mye med sitt, uten at tiltakene utvikles innenfor en helhetlig ramme som gir god kvalitet. Tysnesbygdene kan forsterkes som opplevelselsesområde på en slik måte – her ligger det mye interessant kulturhistorie som ikke er utnyttet godt nok.

Bedre overnattingsmuligheter nevnes av flere, inkludert muligheten til organisert hytteutleie. Videre pekes det på tilrettelegging for sykkelturisme på øya, der de gamle veiene innbyr til mange spennende turmuligheter.

Fra enkelte vises det til at Nasjonalt senter for fjordturisme i Bergen skal utvikle produkter og produktpakker for å fremme fjordturisme, noe Tysnes kunne sørge for å koble seg til.

Pendlingskommunen krever bedre samferdselsløsninger

Mange uttrykker at Tysnes kan profilere seg og utvikle seg som en pendlingskommune, i en økonomisk region som vokser. Generelt vil flere innbyggere og flere tilreisende representere en lokal etterspørsel som stimulerer lokalt næringsliv innenfor handel og service.

De fleste tekker fram som kommunens fortrinn at Tysnes er en fenomenal plass å komme til. Det sies at Tysnes har hatt god klang hos bergensere i over 100 år. Kommunenes viktigste strategiske fordel sies å være at kommunen er kjent som et godt sted å bo. Utfordringen blir så hvordan dette kan utvikles videre. Svaret kan være at kommunen må se seg selv som en del av en større pendlingsregion, med Flesland som knutepunkt og god kommunikasjon til Stord og Bergen, slik at folk virkelig ser muligheten til å slå seg ned på øya. Tysnes byr på livskvaliteter som moderne mennesker søker. Da må kommunen gi mulighet til å bygge naust der folk ønsker. Det sies at mange kunne tenke seg å flytte til Tysnes, men at de gir opp fordi de ikke vil kjempe og fordi kommunene har for dårlig omdømme. Folk sier at på Tysnes er alt så vanskelig. Det etterlyses et lokalt kommunalt lederskap som kan endre disse holdningene.

Bedre kommunikasjoner framheves som nødvendig forutsetning for at kommunen skal integreres bedre i den større arbeidsmarkedsregionen, og at innbyggerne skal ha mulighet til å oppsøke aktivitetstilbud utenfor kommunen. Hyppigere fergeavganger over større deler av døgnet, nevnes. Ved bedre kommunikasjoner vil Tysnes få en mer sentral beliggenhet, noe som vil utløse utvikling og vekst innenfor flere områder på Tysnes. Derfor er mange opptatt av at Tysnes kommune arbeider målrettet og fast med å fremme bedre samferdselsløsninger.

Realiseringen av ny kyststamvei kan være langt fram, noe som gjør at kommunen i mellomtiden må jobbe parallelt med å fremme kortsiktige løsninger. Et målrettet arbeid for bedre interne kommunikasjoner på øya vil representere en forbedring, det krever klare prioriteringer av hovedforbindelsene på øya, for å redusere intern reisetid mellom bygdene. Videre framhever mange bedre samband i sør, slik at det blir lettere å pendle til Stord.

Videre framheves gode offentlige tjenester som en nødvendig forutsetning for å være attraktiv som pendlerkommune. Det handler om å skape det gode bostedet. Videre kreves god kommunal tilrettelegging i form av infrastruktur og tomter. Flere av de intervjuede peker på dilemmaet i utbyggingspolitikken, der kommunen må avveie mellom hensynet å la folk bygge der de ønsker, og å legge til rette for utbygging der det ut fra samfunnsmessige hensyn er forsvarlig og ønskelig. Dagens kommunale

praksis sies å skape et negativt bilde av kommunen blant folk som får avslag på sine utbyggingsønsker, eller blant folk som må vente lenge på å få avklart sakene sine. Samtidig peker flere av de intervjuede på at de tilrettelagte utbyggingsområdene er etterspurte.

Flere trekker også fram at fiber og bredbånd innebærer et potensial for pendling gjennom datakommunikasjon, noe som er et viktig fortrinn for Tysnes.

Senterutvikling – sterkt kommunesenter

Flere trekker fram at Tysnes må konsentrere seg om å bygge ett sterkt senter, og at grunnlaget for bosetting og utvikling på øya som helhet svekkes hvis det legges opp til å tilgodese alle bygdene like mye. Flere framhever at noen funksjoner må samles til kommunesenteret Våge for at senterfunksjoner og attraksjoner i det hele tatt skal få mulighet til å utvikle seg på Tysnes. Flere er opptatt av at senteratsingen krever aksept og oppslutning fra alle bygdene, og bør betraktes som et bidrag til å sikre et livskraftig samfunn og å skape noe nytt, slik som, kafé, servicefunksjoner og overnattingstilbud.

Bygdestrid – en myte eller realitet?

Flere av de intervjuede gir uttrykk for at Tysnes står overfor kulturelle utfordringer som henger sammen med en tradisjonell fordelingsstrid mellom bygdene. Dette kan betraktes som en sterk lokalpatriotisme, som er en ressurs for lokalsamfunnet, men det kan også være en hemsko dersom bygdestrid hemmer felles innsats for utviklingen på Tysnes som helhet.

Det brukes karakteristikker av ulik styrke for å beskrive dette fenomenet. Noen sier at dette er motsetninger som minner om forholdet mellom "bmann og stril", på lokalt nivå mellom bygdene på Tysnes. Det sies at folk utenfra ikke forstår denne typen kiv, og at det er lite konstruktivt for lokalsamfunnets utvikling. Slik strid sies å skape beslutningsvegring i lokalpolitikken og utsettelse av viktige lokaliseringsspørsmål, noe som igjen bidrar til å skape et bilde av at "på Tysnes krangler de om alt", noe som svekker omdømmet til Tysnes som lokalsamfunn. Flere framholder at strid og temperatur er sunt og positivt, at det er bra at lokalsamfunnene kjemper for sine saker. Samtidig er det flere som trekker fram at det må være oppslutning om løsningene når beslutningene først er tatt.

Det sies å være en tendens i lokalsamfunnet til at folk peker på kommunen hvis noe er feil, mens det i større grad må skapes en mentalitet for hva den enkelte kan bidra med i fellesskap. I den sammenheng trekker mange fram Tysnesfest som et eksempel på hvordan yngre krefter i lokalsamfunnet kan skape noe nytt når de slipper til og får utfolde seg.

Flere trekker fram at lokalsamfunnet er inne i en positiv utvikling, der yngre pådrivere etablerer og gjennomfører virksomheter og prosjekter. Tysnesfest, Mandelhuset, Fjordabåt nevnes som eksempler på slike initiativ som kommer nedenfra, av ressurspersoner som setter i gang på eget initiativ.

Tilbakeflytting

Flere er opptatt av at kommunene og lokalsamfunnet bør legge til rette for økt tilbakeflytting av tidligere tysnesinger. Som vist i kapittel 2 tyder befolkningsendringene på at eldre med tilknytning til Tysnes, vender tilbake. Videre er mange opptatt av å markedsføre kommunen overfor utflyttede yngre tysnesinger. Det pekes på at unge folk i etableringsfasen bør få lettere tilgang til midlertidige leieboliger for en prøveperiode, noe det i dag er lite marked for. Mange framholder at en slik strategi bør

suppleres med tilrettelegging for flere arbeidsmuligheter for yngre med utdanning som kunne tenkes å flytte hjem. For yngre par i etableringsfasen går ikke hverdagskabalene opp hvis begge skal pendle fra Tysnes.

Oppfatninger om kommunens strategi for flere innbyggere

Flere trekker fram at lang saksbehandlingstid i byggesaker begrenser kommunens attraktivitet. En stor del av byggesakene er dispensasjonssaker som krever betydelige kommunale ressurser, noe som oppleves å gå på bekostning av viktige utviklingsoppgaver som kommunen burde gripe tak i, blant annet omkring fjordlandsbyen Våge. Sterke utbyggingsinteresser i enkeltsaker kan stå mot allmennhensyn og binde oppmerksomhet og kommunal kapasitet som kunne ha vært anvendt til strategisk arbeid med stedsutvikling og andre samfunnsutviklingsoppgaver. En stadfestet plan ville kunne redusere dispensasjonsomfanget og skape større forutsigbarhet for utbyggingsinteresser. Den vil også kunne være et forhandlingsgrunnlag for dialog med regionale myndigheter, der særlig fylkesmannen oppfattes å begrense kommunens handlefrihet i arealdisponeringen – kanskje mer enn det som er nødvendig for å ivareta de regionale og nasjonale hensynene som fylkesmannen er satt til å påse.

Flerbrukshallen som ble vedtatt i 2003, trekkes fram som et viktig positivt tilskudd til kommunen, og framheves som et aktivum som skaper mye positiv aktivitet.

Flere trekker fram at kommunen må samle seg om en strategi og trekke krefter i lokal-samfunnet med på å realisere strategien. Det handler om å ta stilling til om kommunen bør bli en sovekommune eller etableringskommune. Flere trekker fram at det må arbeides langsiktig med hvert årskull av ungdommer. I dag er det slik at hvert kull av 10. klassingene i stor grad forsvinner ut av kommunen. Anbefalingen er at skolen arbeider med holdninger og motiverende tiltak som kan legge grunnlaget for at flere blir eller vender tilbake etter endt utdanning.

3.4 Flere arbeidsplasser

På spørsmål om hvordan det kan stimuleres til flere arbeidsplasser på Tysnes, kom det fram ulike synspunkter, men de handler i liten grad om å peke ut prioriterte satsingsområder innenfor enkelt næringer eller bransjer – ut over at mange ser reiseliv og Tysnes' naturgitte kvaliteter som reisemål som et sentralt felles tema for næringsarbeidet på øya.

Videre er mange opptatt av at det er like viktig å bevare og sikre utvikling innenfor eksisterende virksomheter, som å tenke på nyetableringer. I den forbindelse trekker mange fram at det burde utvikles et næringsmiljø på tvers av nåværende virksomheter, slik at det fremmes et nettverk slik at bedrifter på tvers av bransjer kan lære av hverandre, dele erfaringer, kunde- og nettverkskunnskap. Dette krever at næringslivet på Tysnes må organisere seg, og flere peker på at det eksisterende næringsrådet ikke fungerer. Enkelte nevner at ressurspersoner fra hyttefolket eller i Hytteforum med nettverk og kunnskap fra andre deler av Hordaland, kunne bistå. Erfaringer og modeller fra Bergen næringsråd nevnes som inspirasjonskilde.

Videre trekkes det fram at politikere og administrasjon bør se det som en viktig oppgave å motivere dem som allerede driver næringsvirksomhet på Tysnes. Kommunen bør være samtalepartner og en instans som skryter og dytter på overfor eksisterende bedrifter, slik at de føler seg verdsatt, velkommen og motiveres til å fortsette og eventuelt ekspandere.

Flere etterlyser en kommunal plan og strategi som det kunne arbeides systematisk med å følge opp. En slik plan bør omfatte en helhetlig tenkning som kombinerer

nærings- og samfunnsutviklingsperspektiver, der mål og tiltak for senterutvikling på Våge sees i sammenheng med tilrettelegging for nærings- og industriområder. Videre framholdes det at en slik plan bør inneholde en strategi, særlig overfor Fylkesmannen, for å få avklart hva som kan godtas av utbyggingsmuligheter. Tilsvarende etterlyses det en strategi som kan utløse fylkeskommunal støtte til nærings- og samferdselsutvikling på Tysnes.

Fiskeoppdrett og -foredling er næringer som er kommet for å bli, med stort volum på Tysnes. Det er en kompetansebasert virksomhet med en rekke underleveranser, som kan gi grunnlag for underleverandørvirksomhet på Tysnes. Innenfor oppdrett har det vært rekruttert arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa, der gjerne hele familier flytter med, slik at flyttegevinsten for Tysnes er stor – noe som oppfattes som både ønskelig og positivt.

For å stimulere gründervirksomhet etterlyses det mer systematisk og profesjonelt samarbeid med Innovasjon Norge. Det pekes på at ressurspersoner fra hyttefolket kunne trekkes inn og bistå med kompetanse som trengs i flere slike situasjoner, noe som krever organisering av behovet og at hyttefolket involveres.

3.5 Hindringene

I samtalen berørte vi temaer som ble oppfattet som barrierer mot befolkningsvekst eller næringsvekst, slik at kommunen og lokalsamfunnet kan gripe fatt i disse forholdene i arbeidet framover.

Flere trekker fram lokaliseringsstrid som en hemsko for felles utvikling. Det brukes uttrykk som at "steingjerdene mellom bygdene" må rives, eller at "hærførerne" i hver bygd må innse at Tysnes har felles mål som alle må slutte opp om. Enkelte er opptatt av at tysnesfolket må utvikle en felles identitet ut over bygdepatriotismen, og trekker fram at stoltheten over og eierforholdet til den kulturen som finnes på Tysnes, må styrkes.

Mangel på strategisk lederskap i kommunen nevnes av enkelte som en svakhet. Det dreier seg om at kommunene burde ta initiativ for å forene de positive kreftene som finnes i Tysnessamfunnet, på tvers av bygder, organisasjoner og næringer. Det politiske lederskapet i kommunen må spille på lag med næringslivet, noe som framheves som en viktig allianse å skape.

Enkelte trekker fram at kommunesammenslutning kunne vært en løsning, for å framheve samhold og felles innsats på Tysnes, i tillegg til å utnytte gevinstene av å tilhøre en større og mer slagkraftig kommunal organisasjon.

Som eksempel på negativ lokal oppmerksomhet, vises det til bloggen til Bladet Tysnes, der store og små saker fører til mange anonyme innlegg med et innhold som oppfattes å skape negative virkninger. Avisen oppfordres i større grad til å være limet i samfunnet framfor å være forum for splid.

Saksbehandlingstiden i kommunen oppfattes å ta for lang tid, i tillegg til at kommunens administrasjon oppfattes å være for lite opptatt av næringsutvikling. Flere trekker fram at kommunens administrasjon burde ha en egen næringsansvarlig, som arbeider utelukkende med næringsutvikling, skaper treffpunkt for gründere, som oppsøker folk med ideer, hjelper dem i gang og bistår med søknader om offentlige midler.

Kvaliteten i offentlige tjenester trekkes fram som en utfordring for attraktiviteten. Det vises til små klassestørrelser, små fagmiljøer og svake skoleprestasjoner.

Flere trekker fram at det er sterk dugnadskultur på Tysnes, og at denne kulturen nærmest kommer inn med morsmelka. Men flere påpeker at det er vanskelig å forene kreftene og utløse det potensialet som ligger i dette grasrotengasjementet. Enkelte sier at det er en todelt drivkraft i Tysnessamfunnet: på den ene siden den politiske kraften, og på den annen side næringslivet. Disse kreftene oppleves ikke å spille tilstrekkelig på lag, energien brukes i ulike retninger istedenfor å trekke sammen, noe som er avgjørende for en strategisk samling som kan skape utvikling i bosetting og sysselsetting. Enkelte trekker fram at yngre krefter i større grad burde slippe til i det politiske livet i kommunen, noe som blir en oppgave for partiene i de forestående nominasjonsprosessene.

Kommunikasjonsmuligheten til og fra øya er den åpenbare hindringen som alle trekker fram. I tillegg er flere opptatt av å forbedre hovedveinettet på Tysnes. Enkelte skisserer et 20-årsperspektiv for veibygging, som binder bygdene sammen og som kan bygge opp om at veiene til og fra Tysnes blir stadig bedre, med for eksempel firefelts motorvei fra Bergen til Os og stor kapasitet til Halhjell. Fergeforbindelsen fra Våge er bedre enn før, og med enda bedre rutedekning vil Tysnes koble seg tettere på Bergensregionen. Supplert med bybanen fra Bergen til Nesttun 2010 og videre til Lagunen i 2012, vil folk kunne reise køfritt fra Tysnes til Bergen og pendle raskt. I en slik framtidig situasjon må de interne veiforbindelsene på Tysnes være gode og effektive, gjerne basert på en bompengefinansiering som kan utløse ekstra veimidler. Anbefalingen er å definere hovedveinettet, for eksempel en sirkel: Våge– Lunde– Uggdal– Hodnanes. Problemet blir rekkefølgen og prioriteringen, men kommunen kan ha håp om høyere statlig andel med bompenger. Kommunen må innse at Tysnes vil få relativt lite veimidler fra Hordaland fylkeskommune når det ikke foreligger noen klar plan for hvordan kommunen vil bygge ut veisystemet. Enkelte fra hyttefolkets side hevder at en slik forbedring og bompengefinansiering vil hilses velkommen. Enkelte hevder også at dårlige interne kommunikasjoner på øya gjør at folk flytter fra Tysnes til Bergen eller Stord allerede i dag.

Enkelte sier at kommunen og kulturen preges av en forsiktighetskultur som skaper reservasjon mot nye ideer og begrenser evnen til å fange opp behov.

3.6 Fortrinnene for næringsutvikling og nye arbeidsplasser

Flere trekker fram rekreasjonskommunen og reiselivsmulighetene som et stort fortrinn, noe som krever at grunnlaget legges til rette i form av varierte opplevelses-tilbud. Et av forslagene som ble lansert i et intervju, var å etablere en organisasjon som har kapital til å utvikle 15–20 besøksstasjoner med attraksjonsverdi knyttet til kultur, natur, rekreasjon, mat, kunst osv. Stikkord som nevnes er lysløype, båtutleie, fiske, seilkurs med Oselveren, ysteri og gårdsturisme, galleri, verksteder osv. Det kreves ressurser til å beskrive slike attraksjoner og opplevelsesmuligheter.

Markedsmuligheten sies å ligge der, og kreativ kompetanse trengs for å utvikle attraksjonene.

En kulturell inkubator for en slik attraksjonskjede kunne ha hovedsete på Våge, mens folk som får støtte, kunne synliggjøre og utvikle tiltakene på stasjonene. Et forslag er å lage en tiårsplan for kulturkommunen, med base i kulturinkubatoren Tysnes.

Finansieringen vil være en utfordring, men kan tenkes som et fond der privat kapital, kraftlaget og banken investerer slik at kunstnere, designere og andre aktuelle inviteres til kommunen mot en deltidslønn, for å utvikle stasjonene og attraksjonene, med basis

i lokal kultur, matkultur, båtkultur, fisk, produktutvikling osv. Det er tradisjon i Hordaland for å støtte slikt, og med utgangspunkt i historiske tradisjoner på Tysnes, ut fra historisk identitet, kan dette gi verdifull eksponering i dagens samfunn.

Med relativt stort innslag innenfor landbruk, vil tilleggsnæringer på gårdsbrukene være en naturlig satsing. En bedre organisering av gårdbrukerne kunne legge til rette for fellessatsinger innenfor gårdsturisme eller nye produkter som dels vil styrke inntektsgrunnlaget på gårdene, men også være et tilskudd til det samlede reiselivsproduktet Tysnes.

Andre trekker fram de naturgitte reiselivs- og opplevelsesforutsetningene knyttet til mat, naturens bidrag, skjell, bær, hjort, kreps, hummer og 160 fiskevann. Øya byr på flott natur å bevege seg i. Hvis besøkende dertil blir møtt med vennlighet og interesse, så føler de seg velkommen, gjenbesøkene øker og kjennskapen til Tysnes sprer seg på en positiv måte.

Kommunens tjenester overfor eldre nevnes av flere som et gode som det kan bygges videre på. Et forslag var å profilere tjenester og eldresentre som er annerledes enn andre steder.

Tysnes har vært relativt uberørt av industrialisering. Viktige historiske kjennetegn ved kommunen er derfor intakt, med uberørt natur og bygningsarv. Enkelte peker på at det kreves en god kommuneplanlegging, en klar strategi og en streng forvaltning av denne ressursen, for å bevare og utvikle den til framtidig gevinst for Tysnes.

De eksisterende og lønnsomme virksomhetene på øya er til dels bransjeledende og dominerende, og uttrykker en posisjon som det er viktig å støtte opp om. Her besitter bedriftene en kompetanse som det er viktig å ta vare på, og som kan gi arbeidsmuligheter for kompetent arbeidskraft.

Tysnesfest trekkes av mange fram som stjerneeksempel på hvordan lokale krefter kan mobiliseres og forenes på en slik måte at det utløses store resultater. Flere nevner at kommunen må gjøre Tysnesfest til en strategisk satsing.

Flere trekker fram at det viktigste som har skjedd for Tysnes' utvikling på mange år, er Tysnesfest og kraftlagets fibernettutvikling.

3.7 Kommunens rolle

Mange peker på kommunens rolle som tilrettelegger, tjenesteyter, regulerings- og planmyndighet og som regissør for å starte lokale utviklingsprosesser.

Gjennom intervjuene tilkjennegis det en viss skepsis i deler av lokalsamfunnet til kommunens kapasitet og evne til å fange opp lokale initiativ og støtte dem på riktig måte, slik at de kan videreutvikles. Enkelte betegner kommunen som en bremsekloss, og ønsker at politisk og administrativ ledelse møter folk på en positiv måte, framfor det som oppleves som en kritisk holdning som kan ta livet av gode ideer. Kommunen kunne i større grad vært et hjelpeapparat, sies det. Et godt fungerende kundetorg eller servicetorg på rådhuset etterlyses i den forbindelse.

Mange er opptatt av at 3012-prosjektet har satt i gang mange nye aktiviteter, pekt på utviklingsoppgaver og virket som katalysator for å mobilisere lokalt engasjement og lokal interesse for både bosetting og næringsutvikling. De har vært opptatt av at denne aktiviteten videreføres og forsterkes. Men flere peker på at kommunen som organisasjon, ikke har hatt tilstrekkelig evne til å følge opp og gjennomføre en del av initiativene som er tatt gjennom 3012, og det etterlyses mer vilje og kraft. Enkelt andre

har inntrykk av at prosjektet ikke har skapt så mye i løpet av de to årene det har vart, men at det er tatt en rekke fornuftige initiativ som det er vanskelig å spore effektene av.

Flere peker på at det fra utsiden ser ut til å være moderniseringsbehov i den kommunale organisasjonen som kan frigjøre kapasiteten til de ansatte og utnytte deres kompetanse på en mer effektiv måte. Enkelte har inntrykk av at kommunens fagpersonell er underlagt en for detaljert politisk styring som hemmer den faglige utfoldelsen som kunne gitt større bidrag i å løse kommunale oppgaver innenfor tjenesteproduksjon, myndighetsutøvelse og til utviklingsoppgaver. Enkelte som observerer kommunens drift og apparat fra utsiden, har inntrykk av at kommunen kunne oppnå høyre effektivitet og levere bedre service hvis den tok i bruk moderne verktøy og ble kjennetegnet av en mer utviklingsorientert kultur, kombinert med en tydeligere delegering av faglig ansvar til administrasjonen.

Samtidig er det en del som påpeker at næringslivet gjennom tettere samhandling med kommunen, kunne få større forståelse og respekt for de formalkrav, bestemmelser og reguleringer som er styrende for offentlig saksbehandling og myndighetsutøvelse. De påpeker at beskrivelsen av kommunen som sendrektig og motvillig dels bygger på manglende forståelse av kommunens rammebetingelser.

Flere nevner at kommunen må være en mer attraktiv samhandlingspartner for folk i lokalsamfunnet som vil sette noe i gang, både som partner overfor gründere og bedrifter som vil ekspandere. Eget personell i kommunens administrasjon burde ha ansvar for slike oppgaver, og kommunen bør ha en mer oppsøkende arbeidsform overfor bedriftene.

3.8 Sammenfatning av situasjonsanalysen

Det har vært tilbakegang i folketallet på Tysnes, men tendens til økt utflytting og økt innflytting de senere årene. Antall arbeidsplasser på øya er redusert til i underkant av 1 000, mens egedekningen er redusert fra 78 % til 70 % siste åtte år, noe som tilsvarer 120 arbeidsplasser.

Intervjuene avdekker et sterkt engasjement i organisasjoner, lokalt næringsliv og blant lokale folkevalgte for å bidra til vest og utvikling i form av nye innbyggere, høyere innflytting og vekst i lokalt arbeidsliv.

Et gjennomgående trekk i intervjumaterialet er at gjennomføringskraften i utviklingsprosessene på Tysnes er liten. Forklaringen som informantene gir, spenner fra lokale kulturelle forhold (bygdepatriotisme og lokaliseringssstrid) til manglende gjensidig samarbeid og allianse mellom kommunens apparat og lokalt næringsliv. Kommunens kapasitet og vage strategiske rolle trekkes også fram som en del av forklaringen.

Som svar på utfordringene med å stimulere næringsutvikling og tiltrekke nye innbyggere, framheves det at lokale fortrinn innenfor reiseliv og naturbasert næring bør utvikles og at eksisterende virksomheter må få gode utviklingsmuligheter.

Tilrettelegging for det gode bostedet gjennom tilflytting og pendlingsmuligheter, framheves som den sentrale samfunnsutviklingsstrategien som mange stiller seg bak. Mange av de intervjuede sier at en slik strategi forutsetter en prioritering av Våge som senter.

4 Utviklingsstrategi for Tysnes

I lys av den nærings- og samfunnsanalysen som er gjennomført i de foregående kapitlene, trekkes det her opp noen hovedelementer i og forutsetninger for en framtidig utviklingsstrategi på Tysnes.

4.1 Gjeldende strategiske næringsplan

Det er naturlig å ta utgangspunkt i den strategiske næringsplanen som kommunestyret på Tysnes vedtok i november 2006. Nedenfor gjengis hovedpunktene i denne strategien:

"Mål: Kommunen skal stimulera til tilflytting og vekst i folketalet ved å tilretteleggja for utvikling av arbeidsplassar, bustadtilbod, kulturtilbod, gode offentlege tenester og kommunikasjonar.

Strategier

- 1. Tysnes kommune skal delta aktivt i arbeidet med å få fleire bustader og utvikla eit godt bumiljø (9 strategier)*
- 2. Tysnes kommune skal arbeida aktivt for å skapa ein god infrastruktur i og ut av kommunen (10 strategier)*
- 3. Næringsarbeid skal prioriterast, og historiske og naturgjevne føresetnader skal vektleggjast (13 strategier)*
- 4. Tysnes kommune skal yta god service til innbyggjarane (10 strategier)"*

Vurdert på bakgrunn av de utfordringene som er trukket opp i analysen foran, tar denne strategien langt på vei opp de sentrale problemstillingene. Som strategidokument kan målet sies å være vel aktivitetsorientert, men tilflytting og flere innbyggere må likevel oppfattes som det sentrale målet. Viktigere er det antakelig at analysen og intervjumaterialet indikerer at mange av de aktivitetene som planen skisserer, ikke synes å bli gjennomført. Derfor innleder vi nedenfor med å tydeliggjøre hva som bør være hovedelementene for det videre utviklingsarbeidet i en videre utviklingsstrategi for Tysnes.

4.2 Hovedelementer i en videre utviklingsstrategi

Vi vil anbefale at strategien kjennetegnes av følgende:

1. Målene konkretiseres og tidfestes, slik at det er mulig å observere om de nås, og kontrollere at de definerte aktivitetene er gjennomført og hva de har ført til. Gjeldende plan kjennetegnes av svært generelle aktivitetsbeskrivelser som gjør det vanskelig å vurdere gjennomføringsgrad og måloppnåelse på kort og lang sikt. Konkret vil vi foreslå at det formuleres langsiktige mål på ti års sikt, med aktiviteter og resultatmål i løpet av fire-fem år.
2. Strategien bør basere seg på en helhetlig mobilisering, der kommunens apparat, representanter for lokalsamfunn, organisasjoner, grender og bedrifter deltar, slik at den brede medvirkningen og alliansedannelsen som er etterlyst blir en realitet.
3. Strategien bør være forpliktende, der det framgår hva kommunen forplikter seg til å gjøre og hva de øvrige partnerne skal gjøre, enten det er organisasjoner, andre offentlige aktører, næringsforeninger eller konkrete virksomheter.
4. Strategien bør være konkret, slik at den viser hva som er det kontinuerlige arbeidet, når tiltak eller aktiviteter skal være gjennomført, hvordan de skal

gjennomføres og følges opp og når og hvordan resultater skal måles og evalueres. Uten systematisk måling og evaluering, blir det vanskelig å ta stilling til måloppnåelsen og behovet for eventuelle justeringer.

4.3 To langsiktige hovedmål

Vi vil foreslå at strategien nedfeller to overordnede mål:

1. *Flere innbyggere*
Med 0,5 % årlig vekst blir det 3 100 innbyggere i 2030, noe som tilsvarer 15 personer i året. Det tilsvarer et gjennomsnittlig moderat flytteoverskudd hvert år, men er likevel mer enn kommunen har opplevd i gjennomsnitt de siste årene. Men med drøyt 100 inn- og utflyttinger årlig, er det små endringer i flyttebalansen som skal til for at et slikt mål er innenfor rekkevidde.
2. *Flere arbeidsplasser*
Målet bør realiseres gjennom vekst i eksisterende og i nye virksomheter.

Vi vil foreslå at utviklingsstrategien bygger på tre pilarer:

1. Et godt bosted for flere
2. Et attraktivt besøks- og reisemål
3. Gode muligheter for å etablere og utvikle næringsvirksomhet

Nedenfor utdypes kort hovedpunktene i hver av disse.

4.4 Strategier for godt bosted

Strategier for et godt bosted bygger på synspunkter som er kommet fram gjennom intervjuer og på samlingene i rådhuset, og inneholder følgende fem strategier:

1. Utvikle fjordlandsbyen Våge som kommunesenter. Et livskraftig senter er vitalt for hele øysamfunnets utvikling og for å kunne ha servicefunksjoner som gjør øya attraktiv for tilflyttere og besøkende. Senteret bør inneholde:
 - a. Handel, service, kafeer/kulturscene, kommunikasjonsknutepunkt, vinmonopol
 - b. Boliger av variert størrelse og type
2. Opprettholde levende bygder. Selv om det legges opp til senterutvikling, må det tas hensyn til at bygdene skal opprettholdes som gode bosteder, basert på sine historiske og identitetsmessige særtrekk. Dette er en balansegang, som likevel vil kunne kreve at enkelte funksjoner som samles på Våge, ikke kan opprettholdes i bygdene.
3. Kommunale tjenester av høy kvalitet. Dette er en grunnleggende kommunal oppgave, som har betydning for kommunenes attraktivitet for tilflyttere og bosatte. Årlig prioritering og langsiktig planlegging av tjenestetilbud, kombinert med effektiv drift, vil være avgjørende for muligheten til å lykkes med å forbedre tjenestene. Muligheten til å utvikle kompetente fagmiljøer, vil ha betydning for kvalitet i tjenestene – her kan ambulerende team mellom tjenestesteder med få ansatte, bidra.
 - a. Bedre samferdsel. Dette er gjennomgangstema og omfatter behovet for å utvikle en langsiktig plan med tilhørende finansieringsmodell for utbedring av veiene på Tysnes, slik at samferdselen samlet sett blir bedre etter som samferdselsløsningene til og fra øya forbedres. Videre vil det omfatte et interessepolitisk arbeid for å fremme bedre veiforbindelsen fra øya sørover og nordover (under en time til Bergen, fergefritt til Stord)

4. Tiltak for tilflytting og tilbakeflytting, som kan omfatte flere tiltak:
 - a. Markedsføre Tysnes som bosted i Bergensregionen. Perlen i Sunnhordland, med gode pendlingsmuligheter og muligheter for det gode seniorlivet
 - b. Etablere rimelige førstegangsboliger og utleieboliger
 - c. Rimelige boligtomter sentrumsnært
 - d. Etablere klare rammer for utbyggingspolitikken, dreining fra dispensasjon til plan
 - e. Oppfølging av ungdom under utdanning, informasjonsavis, nettsider

4.5 Strategier for flere besøkende

Strategiene for flere besøkende er mer næringsrettet, og handler i stor grad om reiseliv og opplevelser. Et mer systematisk arbeid med produktutvikling, står sentralt. Vi foreslår følgende hovedpunkter:

1. Merkevaren Tysnes bygges og markedsføres
 - a. Attraktive ferie- og fritidsboliger, lag plan og avklar rammene for utbyggingsområder og vern
 - b. Besøks- og opplevelsesattraksjoner, året rundt, sys sammen til en helhet. Ideen om kulturinkubator er nevnt i kapittel 3, og kan vurderes som et mulig element i denne sammenheng.
 - c. Skape produkter med basis i lokal kultur, naturrikdommer og for rekreasjon. I kapittel 3 er det gjengitt ideer til flere mulige attraksjoner som kan utvikles
 - d. Overnattingssted, hotell på Våge. Dette er ikke noe som kan vedtas, men som må framstå som en interessant kommersiell satsingsmulighet, når en helhetlig reiselivs produktutvikling for Tysnes tar form
2. Ha et turist- og informasjonsapparat for å sy sammen reiselivsproduktet Tysnes og markedsføre merkevaren Tysnes, eventuelt i samarbeid med reiselivsaktører for Hordaland og Sunnhordland.

4.6 Strategi for flere arbeidsplasser

Gjennomgangen i kapittel 3 viser at det etterspørres og ønskes mer kraft og gjennomføringsevne i det løpende næringsutviklingsarbeidet på Tysnes. Det dreier seg om å ha faglig og økonomisk kapasitet til å bringe videre og forsterke en del av de temaene og aktivitetene som er brakt opp gjennom prosjektet 3012, og det handler om å etablere en permanent profesjonalitet inn i den kontinuerlige oppfølgingen av etablerere og eksisterende virksomheter. Flere har tatt til orde for at kommunen bør ansette en egen nærings sjef, mens andre betviler kommunens legitimitet og vilje i næringsarbeidet. For å imøtekomme behovet for et mer langsiktig og permanent arbeid med næringsutviklings spørsmål vil vi foreslå at det etableres et faglig apparat utenfor kommunehuset, som får i mandat å arbeide med etablereroppfølging, bedriftsutvikling, kompetanseutvikling, mobiliseringsprosesser, markedsføring osv.

Organisasjonsform for et slikt apparat er i utgangspunktet ikke det avgjørende, det kan være både et kommunalt eid foretak, et aksjeselskap, en stiftelse eller noe annet. For å sikre privat medvirkning og deleierskap er det trolig mest hensiktsmessig med en aksjeselskapsmodell, men detaljene i organiseringen ligger utenfor rammene av dette oppdraget. Hensikten er å peke på behovet for et slikt apparat, mulige dimensjoner, formål og rolle. For enkelhets skyld kaller vi det for Utviklingsselskapet for Tysnes.

Vi vil anbefale at selskapet blir et selvstendig organisatorisk apparat, slik at det har handlefrihet i den daglige utøvelsen innenfor det formålet som eierne trekker opp ved

stiftelsen. Styringen av selskapet bør skje gjennom styret. Antakelig bør styret ledes av en representant for lokalt næringsliv, for å markere uavhengighet av kommunen og tilknytning til lokalt bedriftsliv.

Selskapet kan finansieres gjennom bidrag fra kommunen, private foretak, lokal bank, kraftlaget, fylkeskommunen og eventuelt andre interesserte. Spørsmål om grunnkapital og driftsfinansiering bør utredes nærmere.

Selskapet bør sikres et driftsgrunnlag i minimum fem år, slik at det kan drives et lang-siktig og målrettet arbeid. Daglig leder og to faglige medarbeidere vil være en robust bemanning, men det bør være minimum to ansatte, for å sikre kapasitet og miljø.

Et slikt selskap kan få i oppgave å drive bedriftsrettet virksomhet og mobiliseringsprosesser i lokalsamfunnet med sikte på entreprenørskap og bedriftsutvikling. Vi ser for oss at selskapet ivaretar rollen som førstelinjen i næringsapparatet i Tysnes, som kan omfatte følgende oppgaver:

Aktiviteter overfor nyetablerer

- Være førstekontakt for alle etablerere, uansett satsingsområde og bransje
- Kontaktpunkt for og samarbeid med:
 - Etablererskoler
 - Innovasjon Norge og annet virkemiddelapparat
- Henvise og koble til rett kompetanse
- Være kontaktledd ved behov underveis i etableringsløpet
- Veilede i utarbeiding av forretningsplan og søknader
- Følge opp nystartede bedrifter

Aktiviteter overfor eksisterende bedrifter

- Knytte og formidle kontakter med aktuelle samarbeidspartnere
- Bistå bedriftene og være diskusjonspartner i utviklingen av virksomheten
- Ta initiativ til utviklingsprosjekter overfor enkeltbedrifter og grupper av bedrifter
- Være kontaktpunkt for Innovasjon Norge og øvrig virkemiddelapparat
- Være kontaktpunkt for bedriftene inn mot kommunale tjenester og forvaltning
- Bidra til utarbeidelse av aktuelle søknader etter behov

Samfunnmessige utviklingsoppgaver

Vi ser videre for oss at selskapet kan spille en pådriverrolle i lokale utviklingsprosjekter, som foran er identifisert for reiselivsutvikling, mobilisering av samarbeid med hytteforum og hyttefolket, produktutvikling og markedsføring av merkevaren Tysnes, bistand overfor organisasjoner og kulturliv som vil delta i eller inngå i eventuell kulturkalender, utvikle attraksjoner osv.

Et slikt selskap kan synes som en stortilt satsing for en kommune med i underkant av 1 000 arbeidsplasser og snaut 3 000 innbyggere. På den annen side er et apparat av denne størrelsesorden ikke uvanlig for kommuner av tilsvarende størrelse som skal drive omstillings- og utviklingsarbeid for å snu en negativ befolkningsutvikling. Dersom interessen og viljen til å rigge til et apparat av dette omfang skulle vise seg å være for liten, vil vi anbefale at mulighetene undersøkes for å etablere et lokalt utviklingsselskap i mindre skala, eller i samarbeid med nabokommunene.

4.7 Kommuneplanen som overordnet ramme

Den langsiktige utviklingsstrategien for Tysnes bør nedfelles og innpasses i den nye kommuneplanen, som er under oppstart på Tysnes i 2009. Det er tett sammenheng mellom de utviklingsmålene som kommuneplanen trekker opp for samfunnsutvikling, arealdisponering, senterutvikling og bygdepolitikk, og mål og strategi i en utviklingsstrategi.

For å sikre konsistens og helhet i de plan- og strategidokumentene som kommunen nå utvikler, bør kommuneplanen inneholde noen overordnede mål og retninger for:

- Kommunesenterets rolle og bygdenes ulike framtidige posisjon og funksjon på øya
- Hvor skal folk bo, og hvor skal næringsmiljøet utvikle seg?
- Innenrikspolitisk: hvordan kommunesamfunnets egne ressurser skal mobiliseres og trekkes med i samfunnsutviklingsarbeidet
- Utenrikspolitisk: Hvordan kommunen skal arbeide strategisk overfor og i samarbeid med eksterne samarbeidspartnere som Innovasjon Norge, Hordaland fylkeskommune, fylkesmannsembetet, regionrådet, Business Region Bergen o.a., for å knytte allianser og skaffe samarbeidspartnere som kan bidra til å styrke måloppnåelse og gjennomføringsevne i utviklingsarbeidet. I regionalt utviklingsprogram 2009 har Hordaland fylkeskommune trukket opp en rekke mål, strategier og aktiviteter som vil være relevante innenfor en utviklingsstrategi for Tysnes, slik den er skissert ovenfor.